

การส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์*

PROMOTING BUDDHIST LEADERSHIP OF THE SANGHA OF
PRACHUAP KHIRI KHAN PROVINCE

พระครูวิสุทธธีรธรรมโสภิต

Phrakhravisoothammasopit

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: dumsak@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาหลักการบริหารส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธ 2. ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธ และ 3. เสนอแนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 15 ราย ได้แก่ เจ้าอาวาส เจ้าคณะปกครองคณะสงฆ์ ไวยาวัจกร และผู้นำชุมชนของวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์เนื้อหาแบบสัมภาษณ์

หลักการบริหารส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ ส่งเสริมให้พระสังฆาธิการเข้าในการบริหารโดยใช้สติแบบอย่างของภาวะผู้นำ นำหลักธรรมบริหารมาใช้ควบคู่ หลัก 6 ด้านของคณะสงฆ์ ให้ดำเนินตามแนวทางหลักปริสธรรม 7 ประการ เพื่อให้ตระหนักรู้ตามแนวทางวิถิพุทธ เพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคคลากรของพระพุทธศาสนา

ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธ โดยนำหลักสัปปริสธรรม 7 มาเป็นกรอบในความคิด ตามหลัก 6 ด้านของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ การพัฒนาตนเองให้รู้จักสาเหตุ ปัจจัย การรู้จักผลที่กระทบทั้งทางบวกและทางลบ เป็นการแสดงความรับผิดชอบเชิงจริยธรรมแก่ตนเอง (อัตตัตถะ) มีการให้ความสำคัญกับผู้ร่วมงานและชุมชน ซึ่งเป็นการแสดงความรับผิดชอบเชิงจริยธรรมแก่ผู้อื่น (ปรัตถะ) และมีความยินดีในสภาพการณ์ที่วัดและชุมชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน (อุภยัตถะ)

แนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำเชิงพุทธ การส่งเสริมให้พระสังฆาธิการ ให้เรียนรู้ในหลักปริสธรรม 7 มากลั่นกรองตามแนวทาง 6 ด้าน สร้างวิสัยทัศน์ เป้าหมาย ระเบียบ แบบแผน จาริต ประเพณี มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงคณะสงฆ์ โดยระดมปัญหา ตลอดจน แนวทางในการแก้ไขหาข้อสรุป ทิศทางในการดำเนินการงานต่าง ๆ โดยมีหลักในการจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อคณะสงฆ์เองก็ดี และเพื่อสร้างทัศนคติที่ดี

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงพุทธ, การส่งเสริมภาวะผู้นำ, พระสังฆาธิการ

* Received March 5, 2024; Revised May 3, 2024; Accepted July 25, 2024

ABSTRACT

In this research, three objectives were purposely made: 1. to study the administrative principles that support that Buddhist leadership, 2. to study the principles of Buddhaddhamma that support the Buddhist leadership, and 3. to propose the guidelines that support the Buddhist leadership of ecclesiastical officials, Prachuap Kiri Khan Province. This research employed the qualitative research methodology. In this research, key informants were purposively selected from 15 peoples comprising of abbots, ecclesiastical officers, servants, and community's leaders of temples regarded as the excellent ones in the development. The research tools were of interview forms and then the contents gained from interview was also analyzed.

As far as the administrative principles that support the Buddhist leadership of ecclesiastical officers are concerned, they are purposely aimed at supporting the ecclesiastical officers to have proper understanding of certain management of leadership through mindfulness whereby six kinds of the Sangha's missions could be effectively carried out in accordance with seven types of qualities of a good man by which the Buddhist ways would be fully realized so as to potentialize the Buddhist personnel correspondingly.

In studying Buddhaddhamma that supports the Buddhist leadership, it was considerably found that seven types of qualities of a good man could be used as the conceptual framework accorded with six kinds of Buddhist Sangha's mission administration. In these matters, its development necessitates self-realization where the cause and effect, be they positive or negative, must be fully understood. Once completely realized, it would reflect on moral self-responsibility where the co-workers and community are meaningfully prioritized resulting in taking moral responsibility to others and expressing salutary wishes to all while the temple and community meet with certain advantages.

When it comes to the guidelines to support the effectiveness of the Buddhist leadership, it clearly shows that the ecclesiastical officers should be inculcate with the principles of qualities of a good man where six kinds of Buddhist Sangha's mission are incorporated in order to create the desirable visions, goals, regulations, schemes, customs and traditions leading to creative ideas which would be able to utilized to develop and reform the Sangha. To achieve this, brainstorming and necessary solution to problems involved should be obtained so as to do various activities systematically. Consequently, the highest benefit and good attitude would be brought to the Buddhist Sanghas

themselves respectively.

The guidelines of Buddhist leadership and ecclesiastical monks' efficiency can help learning of 7 Pusiasdham principles to help in filtering the 6 principles to help creating visions, goals, orders, patterns and traditions. The creations and ideas are for Sangha's development by brainstorming to find ways to solve the problems and to get the conclusion and direction within the work operations based on principles.

Keywords; Buddhist Leadership, Leadership promotion, Monk

บทนำ

สถานการณ์ของโลกในศตวรรษที่ 21 (ระหว่าง ค.ศ. 2001 - 2100) ลักษณะสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปทุก ๆ ระดับ ทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ ระดับสังคม ระดับองค์การ ระดับกลุ่ม และระดับบุคคล องค์การต้องเผชิญกับสภาวะการเปลี่ยนแปลง ทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ ระดับสังคม ระดับองค์การ ระดับกลุ่ม และระดับบุคคล ไม่ว่าจะเป็นด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ค่านิยม ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีและอื่น ๆ ผลจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบในทางบวกและทางลบได้ทั้งสิ้น สำหรับประเทศไทยที่ผ่านมาได้รับผลกระทบเชิงลบ เช่น ความผันผวนทางเศรษฐกิจ การเข้าสู่สังคมสูงวัยของโลก การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่รวดเร็ว การปรวนแปรของสภาพภูมิอากาศ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภัยพิบัติทางธรรมชาติของโลกมีแนวโน้มเกิดความรุนแรงมากขึ้นและผลกระทบอื่นๆ อีกมากมาย เมื่อพิจารณาในภาพรวมขององค์การ จำเป็นต้อง วิเคราะห์ตนเองทั้งในจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค เพื่อให้เห็นความสำคัญ และความเร่งด่วนในการที่จะต้องปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงตนเองให้อยู่รอด และมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยเฉพาะผู้บริหารในฐานะผู้นำองค์การ จำเป็นต้องปฏิรูปตนเอง และการเปลี่ยนแปลงบทบาทเพื่อนำพาไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายในสิ่งที่ดีกว่า

ดังนั้น ผู้นำองค์กรจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญทุกระดับของสังคม เพราะผู้นำเป็นผู้ริเริ่มการกระทำและการแสดงบทบาทที่สำคัญในการตัดสินใจขององค์กร (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2556) ภาวะผู้นำ (Leadership) จึงนับว่าเป็นตัวช่วยสนับสนุนหรือเป็นกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือมากกว่า พยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตน โดยได้รับการยอมรับและยกย่องจากบุคคลอื่นให้เป็นผู้นำในกลุ่มและมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มบุคคลนั้น สามารถกระตุ้น ชี้นำ ผลักดันให้บุคคลอื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่น มีความเต็มใจ และกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่าง ๆ ตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์การเป็นเป้าหมาย สอดคล้องกับผลการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสร้างภาวะผู้นำของประเทศญี่ปุ่น

สุรเชษฐ์ หิรัญสถิตย์, สิทธิชัย แสงนิล และสุกัญญา แซ่มซ้อย (2562) พบว่า ภาวะผู้นำ นับว่าเป็นคุณสมบัติของบุคคลและกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือ มากกว่า พยายามใช้อิทธิพลของตนเองหรือกลุ่มตนที่มีความสามารถในการโน้มน้าวหรือจูงใจ ให้ผู้อื่นยอมรับและยินดีปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ โดยจูง

ใจให้บุคคลหรือกลุ่ม เกิดพฤติกรรมที่ทำด้วยความตั้งใจและเต็มใจ สามารถกระตุ้น ชี้นำ ผลักดันให้บุคคลอื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่นมีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการลงมือกระทำสิ่งต่าง ๆ มีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์การเป็นเป้าหมาย เพื่อก่อให้เกิดผลกระทบนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงจนกระทั่งบรรลุเป้าหมายขององค์การ ที่วางไว้ทั้งยังสร้างหรือรักษาวัฒนธรรมขององค์การให้อำรงอยู่ โดยเฉพาะพระสังฆาธิการซึ่งเป็นผู้นำในด้าน ศาสนจักรที่กระจายไปทั่วทุกถิ่นในประเทศไทย ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณ สงเคราะห์ (พระวิสุทธิภัทรธาดา, 2547)

จากการปรากฏการณ์การปกครองคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นคณะสงฆ์ฝ่าย มหานิกาย หรือธรรมยุติกนิกาย มักจะมีปัญหาเรื่องเกี่ยวกับพระภิกษุสงฆ์ที่ประพฤติปฏิบัติผิดพระธรรมวินัยผิด หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาอันเนื่องมาจากพระผู้ใหญ่ระดับเจ้าคณะจังหวัด หรือเจ้าอาวาส จนถึงพระ ระดับปฏิบัติการได้แก่ พระสังฆาธิการที่ดูแลพระสงฆ์ในเขตการปกครอง และภายในวัดไม่ทั่วถึงพระสังฆาธิการ ในตำแหน่งเจ้าอาวาสจัดเป็นผู้นำระดับวัดที่มีตำแหน่งสูงสุดในชุมชนและหมู่บ้านมีความสำคัญยิ่งในฐานะผู้นำ การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงามแล้วยังช่วยธำรงรักษาวัฒนธรรม ประเพณี เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและที่พึ่งของประชาชน การจะบริหารจัดการพันธกิจดังกล่าวนี้ให้เป็นไปด้วย ความเรียบร้อยมีความสามารถในการจัดการองค์การ มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเพียงใดนั้น ปัจจัยหนึ่งที่มี ความสำคัญคือการมีภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ คือเจ้าอาวาส ล้วนต้องปรับบทบาทให้ทันต่อการ เปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและโลกาภิวัตน์ให้มีภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องผลวิจัยเรื่องประสิทธิผล ของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (พระสมศักดิ์ สุขทวีเลิศพงศ์ และวรเดช จันทรศร, 2561) พบว่าปัจจัยที่ส่งผล ให้เกิดประสิทธิผลของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ มากที่สุดได้แก่ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส และงานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในวสนสมัย (พระครูพิศาลเขตคณารักษ์ ปรีชา สามัคคี และวีรวรรณ จงจิตร ศิริจิรกาล, 2559) พบว่า รูปแบบเป็นการบูรณาการทฤษฎีภาวะผู้นำ แรงจูงใจ การสร้างทีมงานหลักคุณธรรมและภารกิจคณะสงฆ์ มีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจจากการทดลองใช้ รูปแบบอยู่ในระดับมากเฉลี่ย 4.31 ดังนั้น การส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อรองรับ การเปลี่ยนแปลงองค์การคณะสงฆ์ในอนาคตจึงมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้มี คุณภาพมาตรฐานยิ่งขึ้น

ภายใต้เงื่อนไขและสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงทุกขณะ ย่อมเป็นแรงกดดันให้สังคมไทย ต้องปรับตัวและมีการบริหารจัดการองค์การอย่างชาญฉลาดมากขึ้น การใช้ภาวะผู้นำแบบดั้งเดิมอาจทำให้ องค์การหยุดนิ่ง ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ เช่นเดียวกับการบริหารจัดการกิจการ คณะสงฆ์ต้องปรับเปลี่ยนครั้งใหญ่ เพื่อแก้ไขปัญหารากฐานสำคัญที่เป็นจุดอ่อนและข้อจำกัดของภาวะผู้นำของ พระสังฆาธิการ เช่น การยึดโยงกับระบบโครงสร้างการบริหารและการจัดรูปแบบการบริหารงานคณะสงฆ์ใน ลักษณะรวมศูนย์ ขาดประสิทธิภาพในการปกครอง ไม่เน้นการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง การ ปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน : ปัญหาและแนวทางแก้ไข ไม่เน้นการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับผลการวิจัย เรื่อง ประสิทธิผลของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (พระสมศักดิ์ สุขทวีเลิศพงศ์ และวรเดช จันทรศร, 2562) พบว่า

มีสาเหตุมาจากปัญหาโครงสร้างการปกครองเพราะคณะสงฆ์ที่ถูกควบคุมโดยรัฐผ่านพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 2 พ.ศ.2535) การขาดประสิทธิภาพในการปกครองมาจากสาเหตุที่รวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจไว้ที่ผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงซึ่งมีอำนาจและอิทธิพลต่อการปกครองสงฆ์จำนวนมาก ซึ่งด้อยในประสิทธิภาพการทำงานเพราะชราภาพ และยังด้อยความรู้ความสามารถในการปกครองสงฆ์สืบเนื่องจากระบบกลไกคณะสงฆ์ไม่มีการพัฒนา และผลการวิจัย เรื่อง ประสิทธิภาพของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (คณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2561) พบว่า วัดมีการบริหารงานตามทฤษฎีองค์การในระบบปิดเพราะประสิทธิผลของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ยังขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสเป็นหลัก จึงควรที่จะเปิดการบริหารกิจการวัดให้มีส่วนร่วมสนับสนุนจากสภาพแวดล้อมภายนอกตามทฤษฎีองค์การระบบเปิด จากการศึกษาแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า มีวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่นจำนวน 10 แห่ง มีวัดพัฒนาตัวอย่างจำนวน 22 แห่ง มีอุทยานการศึกษาในวัดจำนวน 24 แห่ง โดยเมื่อพิจารณาอัตราส่วนระหว่างวัดทั้งจังหวัดกับวัดที่ได้รับการประกาศจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น 1 : 25 หรือร้อยละ 24.60 วัดพัฒนาตัวอย่าง 1 : 11 หรือร้อยละ 54.12 และอุทยานการศึกษาในวัด 1 : 10 หรือร้อยละ 59.04 ตามลำดับ ถือว่าเป็นอัตราส่วนวัดที่ได้รับการพัฒนามีน้อย อาจบ่งบอกถึงศักยภาพของเจ้าอาวาสที่ให้ความใส่ใจกับการพัฒนาวัดน้อยลง หรือเป็นผู้นำที่ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดให้เป็นวัดพัฒนาเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมุ่งศึกษาด้านพฤติกรรมภาวะผู้นำและนำเสนอแนวทางการส่งเสริมโดยนำองค์ความรู้ด้านหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับภาวะผู้นำตามเกณฑ์การประเมินภาวะผู้นำเชิงพุทธ เพื่อใช้เป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการบริหารส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลในด้านเนื้อหาเอกสารและแบบวิจัยภาคสนาม (Field-work Research) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และศึกษาจากเอกสาร (Documentary

Research) และภาคสนาม (Field Research) ผู้วิจัยได้จัดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย (Research Process) ตามลำดับ ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลจาก คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และอรรถกถาพุทธศักราช 2556 หนังสือ เอกสารงานวิจัย บทความวิชาการ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และ เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ หลักสัปปุริสธรรม 7 ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องสนับสนุนการดำเนินชีวิต และส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์

2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักวิชาที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพภาวะผู้นำรวมถึงจรรยาบรรณของผู้นำโดยรวบรวมข้อมูลจากสถาบัน, องค์กรและนักพัฒนาผู้นำรวมถึงหนังสือและบทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. ศึกษาข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพหลักการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ รวมทั้งสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบริหารและการจัดการของภาวะผู้นำ

4. ศึกษาภาคสนาม โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) แบบมีโครงสร้าง กับเจ้าอาวาสวัดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ดำเนินการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม จำนวน 15 รูป/คน ประกอบด้วย

4.1 บทบาทหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัดที่มีประสบการณ์และประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ จำนวน 7 รูป

4.2.ตัวแทนคณะกรรมการวัด ไวยาวัจกร หรือผู้นำชุมชน จำนวน 8 คน

5. รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่ได้ข้างต้น และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปข้อมูลจากเอกสารประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำมาสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระผู้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการหรือเจ้าอาวาสวัดที่ได้รับการประกาศจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติให้เป็นอุทยานการศึกษา วัดพัฒนาตัวอย่าง และวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น รูปและกรรมการวัด ไวยาวัจกรหรือผู้นำชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดจำนวน 15 รูป/คน ดังนี้

ที่	ชื่อ-ฉายา/นามสกุล	ที่อยู่ปัจจุบัน	ตำแหน่ง
1	พระเทพวชิรสุธี .	วัดสุขสำราญ	รักษาการเจ้าอาวาสวัดสุขสำราญ (ธ)
2	พระครูพิสิทธ์ภาวนาพิธาน	วัดหัวหิน	เจ้าอาวาสวัดหัวหิน
3	พระครูสุนทรกิตติวัฒน์	วัดสิทธิสังฆาราม	เจ้าอาวาสวัดสิทธิสังฆาราม
4	พระครูโอภาสธรรมวงศ์	วัดอรุณญิกาวาส	เจ้าคณะอำเภอหัวหิน (ธ)
5	พระครูอาทรศิริรักษ์	วัดเขาน้อย	เจ้าคณะอำเภอบราณบุรี
6	พระครูวิจิตรธรรมวิภาช	วัดบุษยะบรรพต	เจ้าคณะอำเภอหัวหิน
7	พระยงยุทธ กตธโร	วัดบุษยะบรรพต	รักษาการเจ้าคณะตำบลหัวหิน
8	นายบำรุง ตริเพชร	ชุมชนหนองคาง อำเภอบราณบุรี	ประธานชุมชนหนองคาง (วัดสิทธิสังฆาราม)
9	นายประยูร ปันอินทร	อำเภอหัวหิน	ไวยาวัจกรวัดสุขสำราญ
10	นายวันชัย สังเกต	ชุมชนสวนลิง อำเภอหัวหิน	ประธานชุมชนสวนลิง (วัดสุขสำราญ)
11	นายอรุณ มากหมู่	อำเภอหัวหิน	ไวยาวัจกรวัดหัวหิน
12	นาย โสภณ ทิมาลี	อำเภอบราณบุรี	ไวยาวัจกรวัดสิทธิสังฆาราม
13	นายสมโภชน์	ชุมชนทุ่งยายอึ่ง อำเภอหัวหิน	ประธานชุมชนทุ่งยายอึ่ง (วัดหัวหิน)
14	นายวิทยา เดชสายบัว	อำเภอหัวหิน	กรรมการวัดหัวหิน
15	นายจักรกฤษ คงรอด	อำเภอหัวหิน	กรรมการวัดหัวหิน

จากตารางดังกล่าว มีวัดที่ได้รับประกาศให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น จำนวน 3 วัด ได้แก่ วัดสุขสำราญ วัดหัวหิน และวัดสิทธิสังฆาราม มีเจ้าอาวาสวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น จำนวน 3 รูป มีพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอที่ปกครองวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น จำนวน 4 รูป มีไวยาวัจกรที่ปฏิบัติหน้าที่ที่วัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น จำนวน 3 คน และผู้นำชุมชนที่ปฏิบัติหน้าที่ในชุมชนที่ตั้งวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 15 รูป/คน

สรุปผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดที่ได้รับการประกาศจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ให้เป็นวัดพัฒนาที่มีผลงานดีเด่นตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2541 - 2544 จำนวน 7 รูป และและมีกรรมการวัด ไวยาวัจกร อสม. หน่วยงานทางพระพุทธศาสนา อีก 8 รูป/คน รวมทั้งสิ้น 15 รูป/คน โดยการเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งผ่านระบบออนไลน์และการลงพื้นที่สัมภาษณ์โดยตรงกับผู้ให้ข้อมูลซึ่งส่วนใหญ่เป็นการสัมภาษณ์กับเจ้าอาวาสในเขตปกครองทำให้ได้ข้อมูลที่สำคัญเพื่อนำมาวิเคราะห์ประเด็นแต่ละด้านให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป

1. หลักการบริหารส่งเสริมภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

หลักการบริหารส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในภาพรวมพบว่า เจ้าอาวาสส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการปกครองดูแลวัด มีภูมิธรรมและเป็นสัปบุริสชน คือ เป็นเจ้าอาวาสที่ดี มีความบริบูรณ์ด้วยคุณธรรมจริยธรรมถือเป็นคุณธรรมที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่จะนำพาวัดไปสู่วัดพัฒนาตัวอย่างหรือตัวอย่างดีเด่นและเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจของสาธุชน ด้วยตระหนักและมีความพยายามที่จะบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้มีเอกลักษณ์ “สะอาดกายเจริญตา สะอาดวาจาเจริญมิตร สะอาดจิตเจริญสุข มุ่งสู่รมณีสถาน เป็นสถาบันพระพุทธศาสนาที่มั่นคง”

การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในภาพรวมพบว่า เจ้าอาวาสส่วนใหญ่ใช้หลักการปกครองตามหลักพระธรรมวินัยเป็นแกนหลักและกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ คำสั่ง มติของมหาเถรสมาคม ตลอดจนจารีต ประเพณี วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสนับสนุน มีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษา มีการเทศนาธรรมปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สันทนาธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐาน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญของชาติและพระพุทธศาสนา มีการบำรุงรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี มีการจัดทำแผนแม่บทการก่อสร้าง รู้จักวิธีการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและพัฒนาวัดให้สงบร่มรื่น เป็นศูนย์กลางของชุมชนนั้น มีการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไปเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลให้ทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนเรียนดีแต่ยากจน ให้การอบรมสั่งสอน ให้ที่อยู่อาศัย ให้อาหาร รวมทั้งการทำให้เด็กมีความอบอุ่นและมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ศีลธรรมในวัด มีการสงเคราะห์เกื้อกูลภิกษุ สามเณรและประชาชนได้บริหารพื้นที่วัดให้เป็นสถานที่พักอาศัยชั่วคราว เมื่อมีภัยต่าง ๆ

ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในภาพรวมพบว่า เจ้าอาวาสส่วนใหญ่มีลักษณะภาวะผู้นำแบบธรรมชาติ ขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ไม่สามารถวิเคราะห์สถานภาพปัจจุบันของวัด ได้ขาดการทุ่มเทเพื่อคุณภาพของผลงานที่ปฏิบัติ ขาดการสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร ไม่มีความมั่นใจในความถูกต้องของงานที่ทำทุกเรื่อง และขาดทักษะความเข้าใจในเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างถ่องแท้

การจัดทำแผนพัฒนาวัดของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในภาพรวมพบว่า เจ้าอาวาสมีแผนพัฒนาคุณภาพ แผนปฏิบัติการประจำปี มีโครงการ กิจกรรม แต่ไม่มีการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ รวมทั้งคำสั่งแต่งตั้งผู้นำโครงการ กิจกรรมไปสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจน

2. หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การนำหลักสัปบุริสธรรม 7 ไปเป็นกรอบส่งเสริมการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้านของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า เจ้าอาวาสส่วนใหญ่มีการนำหลักสัปบุริสธรรมมาเป็นกรอบในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เช่น การพัฒนาตนเองให้รู้จักสืบทอดหาสาเหตุปัจจัย การรู้จักผลที่กระทบทั้งทางบวกและทางลบ เป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อเชิงจริยธรรมแก่ตนเอง (อัตตัตถะ) มีการให้ความสำคัญกับผู้ร่วมงานและชุมชน ซึ่งเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อเชิงจริยธรรมแก่ผู้อื่น (ปรัตถะ) และมีความยินดีในสภาพการณ์ที่วัดและชุมชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน (อุภยัตถะ) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่ม

ไวยวัจกรและกลุ่มผู้นำชุมชนซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีต่อกระบวนการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ส่วนใหญ่ เห็นว่า เจ้าอาวาสมีการบริหารจัดการวัดที่โดดเด่นด้วยการดำเนินภารกิจในด้านต่าง ๆ อย่างมีความมุ่งมั่น ให้เกิดความสงบ เรียบร้อยดีงาม มีความเป็นระบบ ระเบียบ ภิภุ สามเณร ไวยวัจกรและสาธุชนที่มาทำบุญ ที่วัดให้การยอมรับว่า เจ้าอาวาสมีภาวะผู้นำต่อเพื่อนร่วมงาน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และสนใจไต่ถามความเป็นอยู่อย่างสม่ำเสมอ ใช้หลักกัลยาณมิตร เป็นแบบอย่างที่ดี

การนำประสิทธิภาพภาวะผู้นำตามกรอบแนวคิดของ Stephen R. Covey ไปเป็นกรอบส่งเสริมการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้านของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า เจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มุ่งในการสร้างภาวะให้เกิดมีในตนเองในแง่ที่พัฒนาดนให้มีปัญญา รู้สึกรู้สีก็นึกคิดสิ่งที่ดีงามและถูกต้องตามทำนองคลองธรรม โดยการคิดทำก่อน เพื่อให้เห็นผลงาน ศรัทธาจากสาธุชนก็จะร่วมอนุโมทนา สนับสนุนปัจจัยในการพัฒนา มีความคิดก้าวหน้า มีความศรัทธาเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีความอดทนและแสวงหาแนวทางให้บรรลุเป้าหมายตามเจตนารมณ์ มีความพร้อมในการทำงาน มีความขยันหมั่นเพียร มีการจัดระเบียบและปฏิบัติการโดยคำนึงถึงลำดับความสำคัญ มีมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งส่งผลต่อกระบวนการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านของรอบปีที่ผ่านมา ในด้าน ผลผลิตด้านคุณภาพ ได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วนในเชิงบวก ตอบสนองความต้องการหรือความคาดหวังของผู้ร่วมงานในภาพรวม อยู่ในระดับมาก

3. แนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

แนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในด้านต่าง ๆ นั้น ในภาพรวม พบว่า ทางคณะสงฆ์จะระดมปัญหา ตลอดจน แนวทางในการแก้ไข จากการประชุมกัน แล้วนำมาหาข้อสรุป ทิศทางในการดำเนินการงานต่าง ๆ หาก มีการขาดเหลือตรงจุดไหน ก็จะมีความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจในการดำเนินกิจการนั้น ๆ โดยมีหลักใน การจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อคณะสงฆ์เองก็ดี และเพื่อสร้าง ทศนคติที่ดีต่อชาวบ้าน ทั้งนี้การจัดการต่าง ๆ ต้องอาศัยความชัดเจน เป็นธรรม โปร่งใส ตรวจสอบ ได้ และไม่มีการเลือกชั้นวรรณะ ทั้งนี้ในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ก็จะต้องไม่ลืมบทบาทตัวตนของ ความเป็นพระสงฆ์ ไม่ออกนอกกลุ่มนอกทาง ยึดแนวหลักการเผยแผ่เข้าไปด้วยในทุก ๆ กิจกรรมที่คณะสงฆ์ดำเนินการเพื่อให้ครอบคลุมการดำเนินการบริหารทั้ง 6 ด้านของคณะสงฆ์หลักการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในภาพรวม ทั้ง 6 ด้าน การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์นั้นมีด้านหลายด้านดังกล่าว แต่ที่ต้องใส่ใจและปฏิบัติตามหลักการที่เหมาะสมเพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ภาพรวมของหลักการบริหารจัดการได้แก่ ด้านการปกครอง การเลือกผู้บริหาร การคณะสงฆ์ควรมีกระบวนการเลือกผู้บริหารที่เหมาะสมและมีความประพฤติที่ดีในตำแหน่งต่าง ๆ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม มีการวางแผน คณะสงฆ์ควรสนับสนุนการวางแผนและงานที่เกี่ยวกับพัฒนาการของคณะสงฆ์และพัฒนาพื้นที่ของพระสังฆาธิการ มีการบริหารจัดการ คณะสงฆ์ควรบริหารจัดการทางการเงินและทางทรัพย์สินอย่างมีความรับผิดชอบและสร้างความโปร่งใสในการบริหารด้านศาสนศึกษา การศึกษาและการสอน: คณะสงฆ์ควรสนับสนุนการศึกษาและการสอนให้ผู้ศรัทธาได้รับความรู้เรื่องศาสนศึกษาอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับวัฒนธรรมและค่านิยมของพระสังฆาธิการการสนับสนุนนักศึกษา คณะสงฆ์ควร

สนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาในคณะสงฆ์และสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านเผยแผ่ คณะสงฆ์ควรใช้สื่อสารและการโฆษณาเพื่อเผยแผ่กิจกรรมและความเชื่อของคณะสงฆ์ให้ผู้คนรู้จักและมีความเข้าใจ การร่วมกิจกรรมสาธารณะ คณะสงฆ์ควรร่วมกิจกรรมสาธารณะและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมเพื่อสร้างความเข้าใจและการร่วมมือกับชุมชน ด้านสังคมสงเคราะห์ การให้บริการสังคม การสนับสนุนกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม การสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะสงฆ์ควรสนับสนุนโครงการและกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ การศึกษาสงเคราะห์การสนับสนุนการศึกษาสงเคราะห์ คณะสงฆ์ควรสนับสนุนการศึกษาสงเคราะห์แก่นักเรียนและนักศึกษาที่มีความต้องการ เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. หลักการบริหารการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

หลักการบริหารการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการปกครองดูแลวัด มีภูมิธรรมและเป็นสัปปุริสชน คือ เป็นเจ้าอาวาสที่ดี มีความบริบูรณ์ด้วยคุณธรรมจริยธรรมถือเป็นคุณธรรมที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่จะนำพาวัดไปสู่วัดพัฒนาตัวอย่างหรือตัวอย่างดีเด่นและเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจของสาธุชน ด้วยตระหนักและมีความพยายามที่จะบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้มีเอกลักษณ์ “สะอาดกายเจริญตา สะอาดวาจาเจริญมิตร สะอาดจิตเจริญสุข” มุ่งสู่ร่มฉัตรสถาน เป็นสถาบันพระพุทธศาสนาที่มั่นคง ที่เป็นเช่นนี้อาจสืบเนื่องมาจากเจ้าอาวาสต้องทำหน้าที่เป็นไปตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งเจ้าอาวาสมีหน้าที่รับผิดชอบกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน เช่น ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม บริหารจัดการด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้ดำเนินไปด้วยดี เป็นต้น และมีคุณสมบัติตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 24 พ.ศ. 2541 ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ กำหนดให้เจ้าอาวาสต้องมีพรรษา 5 และเป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการวิจัยของพระครูนิพัทธ์กัลยาณวัฒน์ (คนอง กลยาโณ) ยุทธนา ประณีต และอนวัต กระสังข์ (2560) เรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการ สภาพทั่วไปควรมีการศึกษาขั้นต่ำก็คือ เปรียญธรรม- นกธรรมเอก เป็นผู้ที่มีพรรษาไม่ต่ำกว่า ๕ พรรษา มีประสบการณ์ในการบริหารวัด มีความประพฤติดี อยู่ในพระธรรมวินัย มีความรู้ความสามารถในการพัฒนา บริหารและจัดการวัด มุ่งบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีทักษะทางสังคม จริยาวัตรตรงมาเลื่อมใส เป็นที่ศรัทธาต่อพุทธศาสนิกชน มีจิตอาสา ให้การช่วยเหลือและพัฒนาอาชีพให้ชาวบ้าน พัฒนาพระเถรให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการสั่งสอน อบรมประชาชนมีบุคลิกลักษณะโดยรวมดี กิริยาท่าทางชาวบ้านให้ความเคารพและนับถือ มีความเฉลียวฉลาด แก่ล้ากล้า สร้างเครือข่ายกับประชาชน ชุมชนหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ สามารถชักจูงพุทธศาสนิกชนเข้าร่วมพัฒนาวัดและประกอบกิจกรรมอื่นร่วมกับวัดได้ ส่งเสริมและกระตุ้นการเรียนรู้ของพระเถรในวัดให้มีความรู้และความสามารถ กล้าตัดสินใจ คิดสร้างสรรค์สามารถสรุปผลการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของเจ้าอาวาสได้

ส่วนใหญ่ใช้หลักการปกครองตามหลักพระธรรมวินัยเป็นแกนหลักและกฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ คำสั่ง มติของมหาเถรสมาคม ตลอดจนจารีต ประเพณี วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสนับสนุน มีการให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษาอยู่ในระดับน้อย มีการเทศนาธรรมปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สนทนาธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐาน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญของชาติและพระพุทธศาสนา มีการบำรุงรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี มีการจัดทำแผนแม่บทการก่อสร้าง รู้จักวิธีการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและพัฒนาวัดให้สงบร่มรื่น เป็นศูนย์กลางของชุมชน มีการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไปเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลให้ทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนเรียนดีแต่ยากจน ให้การอบรมสั่งสอน ให้ที่อยู่อาศัย ให้อาหาร รวมทั้งการทำให้เด็กมีความอบอุ่นและมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ศีลธรรมในวัด มีการสงเคราะห์เกื้อกูลภิกษุ สามเณรและประชาชน บริหารพื้นที่วัดให้เป็นสถานที่พักอาศัยชั่วคราว เมื่อมีภัยต่าง ๆ สอดคล้องกับรายงานการวิจัยเรื่องของพระสุรชัย อนันต์โค (ศักดิ์วงษ์) (2565) เรื่อง ภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดร้อยเอ็ดโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ด้านศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ และงานวิจัยของพระปลัดบรรจง มหاناโค (โทสันเทียะ) (2564) เรื่อง รูปแบบการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านสาธารณูปการ รองลงมา ได้แก่ ด้านสาธารณสงเคราะห์และด้านที่มีค่าเฉลี่ยการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านศาสนศึกษา เรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดตามบทบาทหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่าประสิทธิภาพการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการวัดตามหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัด ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การนำหลักสัปปุริสธรรม 7 ไปเป็นกรอบส่งเสริมการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง 6 ด้านของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่วนใหญ่มีการนำหลักสัปปุริสธรรมมาเป็นกรอบในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เช่น การพัฒนาตนเองให้รู้จักสืบทอดหาสาเหตุปัจจัย การรู้จักผลที่กระทบทั้งทางบวกและทางลบ เป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อเชิงจริยธรรมแก่ตนเอง (อัตตัตถะ) มีการให้ความสำคัญกับผู้ร่วมงานและชุมชน ซึ่งเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อเชิงจริยธรรมแก่ผู้อื่น (ปรัตถะ) และมีความยินดีในสภาพการณ์ที่วัดและชุมชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน (อุภยัตถะ) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มไวยาวัจกรและผู้นำชุมชนซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีต่อกระบวนการบริหารจัดการกิจการคณะส่วนใหญ่เห็นว่า เจ้าอาวาสมีการบริหารจัดการวัดที่โดดเด่นด้วยการดำเนินภารกิจในด้านต่าง ๆ อย่างมีความมุ่งมั่น ให้เกิดความสงบ เรียบร้อยดีงาม มีความ

เป็นระบบ ระเบียบ ภิภษ สามเณร ไวยาวัจกรและสาธุชนที่มาทำบุญที่วัดให้การยอมรับว่า เจ้าอาวาสมีภาวะผู้นำต่อเพื่อนร่วมงาน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และสนใจใฝ่ถามความเป็นอยู่อย่างสม่ำเสมอ ใช้หลักกัลยาณมิตรเป็นแบบอย่างที่ดี มีความสามารถในการขับเคลื่อนโครงการ/กิจกรรมหรืองานต่าง ๆ ไปในทิศทางที่ดีและตอบสนองความต้องการหรือความคาดหวังของผู้ร่วมงาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาสมคิด มะลัยทอง, อติพร เกิดเรือง และประยุทธ สวัสดิ์เรียวกุล (2563) ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 10” ผลวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 คือผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ จูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามได้ตั้งใจประสงค์และเกิดความพึงพอใจเป็นไปตามหลักพระพุทธศาสนา และผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ปัจจัยหลักสัปปริสธรรม 7 ที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของพระสังฆาธิการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 10 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านกาลัญญุตญาณ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยตัวแปรอิสระทั้ง 5 ตัวแปร สามารถร่วมกันทำนายการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการตามหลักสัปปริสธรรม 7 ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 10 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รายงานการวิจัยของพระมหาเอกลักษณ์ เวชกามาภาวะผู้นำพึงประสงค์ของพระสังฆาธิการตามทัศนคติของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกร ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยสรุปพบว่า 1. ผู้นำชุมชนมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลาง 2. ไวยาวัจกรมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมาก และ 3. บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการและสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูนิพัทธ์กัลยาณวัฒน์ (คนอง กลยาโณ) ยุทธนา ประณีต และอนวัต กระสังข์ (2560) ทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการ มีภาวะผู้นำเชิงพุทธตามหลักสัปปริสธรรม ๗ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านโดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ด้านอัตถัญญุตญาณ รองลงมา ด้านธัมมัญญุตญาณ ด้านปุคคลบัญญัติญาณุตตา ด้านอรรถัญญุตญาณ ด้านกาลัญญุตญาณ ด้านปริสญญุตญาณ และน้อยที่สุดด้านมัตตัญญุตญาณ ตามลำดับ

3. แนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การบริหารกิจการของคณะสงฆ์มีความสำคัญต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาเป็นการ สร้างความเข้มแข็งของสถาบันสงฆ์และการดำรงอยู่ของคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นการทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบสานและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ นอกจากนั้นการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย สามารถสร้างศรัทธาเลื่อมใสให้เกิดแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป อีกทั้งยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนในฐานะพุทธบริษัทอีกด้วย การส่งเสริมภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ต้องมุ่งพัฒนาศักยภาพคณะสงฆ์เพื่อสร้างศรัทธาและการสร้างเอกลักษณ์การพัฒนาศักยภาพจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำงานในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคที่ข้อมูลข่าวสารมีมากมาย รวดเร็ว ง่ายดาย ในยุคปัจจุบันจึงต้องมีการพัฒนาศักยภาพของตนเองอยู่

เสมอเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดพร้อมบริการที่ดีควรปฏิบัติต่อหน้าที่ของพระสงฆ์ที่มีจิตใจที่พร้อม ให้บริการพระสงฆ์ฆาติการที่มีประสบการณ์ในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสงฆ์ฆาติการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งแนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธจะเน้นไปที่เจ้าอาวาสที่มีความรู้ความสามารถในการปกครองดูแลวัด มีภูมิธรรมและต้องเป็นสัปบุรุษ คือเป็นเจ้าอาวาสที่ดี มีความเป็นเจ้าอาวาสที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรมจริยธรรมถือเป็นคุณธรรมที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่จะนำพาวัดไปสู่วัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่นและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของสาธุชน และควรนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์มาเป็นกรอบในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิมลสุวรรณเขต (สนิท สุวณฺโณ) พระปลัดระพิน พุทธิสารโร และพิเชฐ ทังโต (2561) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาการบริหารจัดการที่เหมาะสมในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสงฆ์ฆาติการจังหวัดสุพรรณบุรี

3.1. สภาพทั่วไปของการพัฒนาการบริหารจัดการที่เหมาะสมในการปกครองคณะสงฆ์ พบว่า

3.1.1 ด้านดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยพระภิกษุสามเณรตั้งอยู่ในพระธรรมวินัยและเชื่อฟังผู้บังคับบัญชาเป็นอย่างดี มีการกำหนดนโยบายในการปกครอง คณะสงฆ์ที่ชัดเจน

3.1.2 ด้านส่งเสริมกิจการงานคณะสงฆ์ พบว่า ผู้บังคับบัญชา มีการส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณร ได้สวดมนต์ เข้า-เย็น ตลอดทั้งปี และส่งเสริมการศึกษา หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) แก่พระภิกษุเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีการวางแผนนโยบาย และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน

3.1.3 ด้านระงับอธิกรณ์ พบว่า ผู้บังคับบัญชา มีอำนาจในการระงับการปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ฆาติการ ในเมื่อล่วงละเมิดพระธรรมวินัย มีการเดินเรียไรเงิน ไม่อยู่ในกฎระเบียบของผู้บังคับบัญชา

3.1.4 ด้านการแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะปกครองให้เป็นไปโดยชอบ พบว่า มีการออกคำสั่งให้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและมีนโยบายให้เจ้าคณะผู้ปกครองกำกับสอดส่องดูแลความเรียบร้อยของพระภิกษุสามเณรอย่างสม่ำเสมอ

3.1.5 ด้านการกำกับบังคับบัญชาเจ้าคณะ และพระสงฆ์ฆาติการ พบว่า มีการออกกฎ ระเบียบคำสั่ง เพื่อให้พระสงฆ์ฆาติการได้ปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจที่ผู้บังคับบัญชามอบหมายไม่ให้เกิดการทุจริตในหน้าที่

3.2 การบริหารจัดการที่เหมาะสมในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า

3.2.1 การวางแผน ใช้หลักธรรมด้านฉันทะ พระสงฆ์ฆาติการมีความเต็มใจที่ได้ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน มีการวางแผนระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ในการปฏิบัติงานการปกครองคณะสงฆ์ และคณะสงฆ์จึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี (พ.ศ. 2561 - 2564) เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและสภาพการณ์ในปัจจุบัน และการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติโดยถ่ายทอดลงไปถึงระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับวัด จำนวน 13 โครงการ เป็นนโยบายของเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการมอบนโยบายให้พระสงฆ์ฆาติการระดับผู้บริหารทุกระดับชั้นนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

3.2.2 การจัดองค์การ ใช้หลักธรรมด้านวิริยะ ผู้บังคับบัญชา มีความเพียรพยายามที่จะส่งเสริมให้พระภิกษุได้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี และมีอำนาจในการเสนอขอแต่งตั้งพระภิกษุให้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการได้ เพื่อให้ช่วยปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัด หรือภายในเขตปกครองของตน

3.2.3 การสั่งการ ใช้หลักธรรมด้านจิตตะ ผู้บังคับบัญชา มีความเอาใจใส่ ไม่วางธุระ มีอำนาจในการระงับการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการ และมีบทลงโทษอย่างชัดเจน ในเมื่อล่วงละเมิดพระธรรมวินัย เพื่อป้องกันความเสียหายของหมู่คณะสงฆ์

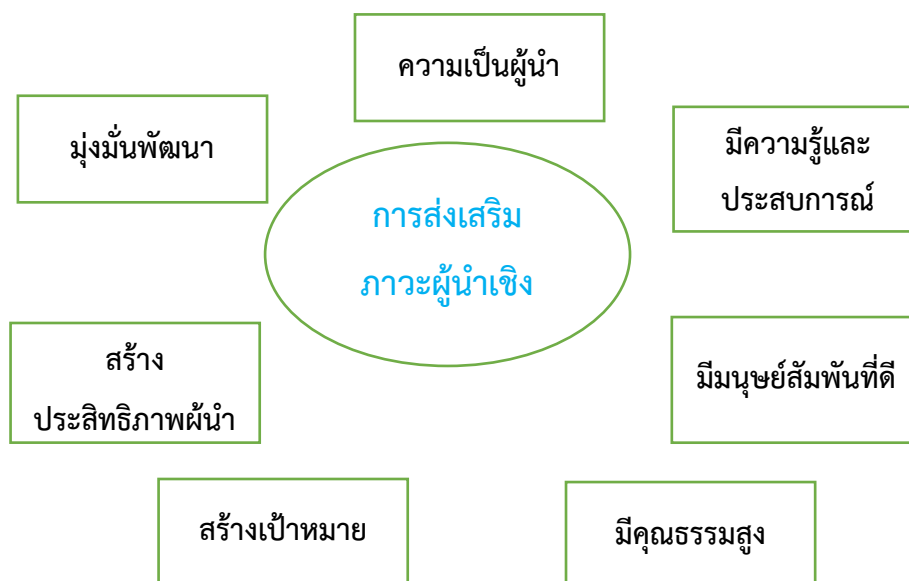
3.2.4 การประสานงาน ใช้หลักธรรมด้านวิมังสา ผู้บังคับบัญชา มีการพิจารณาใคร่ครวญ ด้วยความรอบคอบ ในการติดต่อสื่อสารร่วมสมัย กับผู้ใต้บังคับบัญชา และวางแผนงานการปฏิบัติงานกันอย่างเป็นระบบ และมีกรอบในการปฏิบัติหน้าที่อย่างชัดเจน

3.2.5 การกำกับบังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชา มีการสอดส่องดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัด และภายในเขตปกครองของตนให้อยู่ในกฎ ระเบียบ ของมหาเถรสมาคม และของคณะสงฆ์จังหวัด

4. การพัฒนาการบริหารจัดการที่เหมาะสมในการปกครองคณะสงฆ์โดยภาพรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าทั้ง 5 ด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะ และพระสังฆาธิการ ด้านพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน ด้านการระงับอธิกรณ์ และด้านการแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะ และด้านส่งเสริมกิจการงานคณะสงฆ์

องค์ความรู้วิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยได้นำบทสรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากการสังเกตแบบมีโครงสร้างโดยลงพื้นที่เก็บข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย สรุปผลการศึกษาแล้วนำเสนอในการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญร่วมพิจารณาตรวจสอบผลการวิจัย ทำให้ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ที่สามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงกับการส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำเชิงพุทธบูรณาการ ของพระสังฆาธิการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มเป็นช่องทางเลือกในการส่งเสริมพัฒนาเจ้าอาวาสให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้วัดมีมาตรฐานคุณภาพยิ่งขึ้นมีอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ ภูมิสถาปัตยกรรมวัดมีความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นรมณีสถาน มีความร่มเย็นเป็นสุข และสอดคล้องกับโลกยุคดิจิทัล ดังนี้

1. ความเป็นผู้นำอุปนิสัยด้านความรู้ ทักษะและความปรารถนาพระสงฆ์หรือเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ต้องมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ในการปกครองและชีวิตของตนเอง ในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ไม่มีการมองไปเชิงอนาคต ทำงานตามคำสั่งหรือตามสถานการณ์ที่มีในแผนการพัฒนาเพื่อเพิ่มทักษะการตัดสินใจเกิดจากรากฐานของอารมณ์และความรู้สึกสร้างความร่าเริงแจ่มใส และอดทนสามารถตัดสินใจและชักจูงใจคนมีความรับผิดชอบ ฉลาดและไหวพริบดี มีความอดทนหาวิธีมีความเสียสละมีบุคลิกภาพและมีความเป็นประชาธิปไตยเจ้าอาวาสต้องพร้อมที่จะเรียนรู้และศึกษาเพิ่มเติมอยู่เสมอ สิ่งที่ทำหายหลักของการเรียนรู้ในปัจจุบันนอกจากความรู้วิชาสามัญในระดับอุดมศึกษานักธรรม-บาลีแล้วยังต้องเรียนรู้เทคโนโลยี

2. มีความรู้และประสบการณ์ เป็นคุณสมบัติที่เกี่ยวกับทำงานของผู้บริหารมีความรู้และประสบการณ์โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของงานและรู้เท่าทันเหตุการณ์การมีทักษะในการบริหารการเปลี่ยนแปลงต้องเพิ่มพลังอำนาจภาวะผู้นำภายในตนเองการตั้งใจเพื่อกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือ เกิดการยอมรับเป้าหมายร่วมกัน เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้มีความสามารถในการบริหารความเปลี่ยนแปลงโดยสร้างโอกาสให้พระภิกษุ สามเณร และชุมชน ได้มีการฝึกฝน อบรม หรือพัฒนาตนเองอย่างเท่าเทียมกันจึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงได้และการมีทักษะและความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีต้องมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบันให้ได้อย่างสมบูรณ์ โดยมีทักษะความสามารถในการ ใช้ เข้าใจ สร้าง และเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ผู้บริหารจะต้องทำงานร่วมกับบุคคลทั้งนอกและในสถานศึกษาดังนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะที่สำคัญ ๆ คือ ยิ้มแย้ม แจ่มใส มีความเสมอต้นเสมอปลาย ยกย่องชมเชย รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมีความยืดหยุ่น เปิดเผย และเป็นกันเอง และการเกิดโลกทัศน์แบบองค์รวมประสานกับศรัทธา สมาธิและปัญญา มุ่งการพัฒนาประสิทธิภาพภาวะผู้นำ

ทางกายภาพมากกว่าจิตภาพ คือการแสวงหาปัญญาอันเกิดจากการพัฒนาความรู้ และแสวงหาความจริง แต่สิ่งที่พร่องไปคือ ศรัทธาซึ่งเป็นวัฒนธรรมแห่งความเชื่อมั่นในการกระทำอันเกิดจากฐานของศีลธรรม

4. มีคุณธรรมสูง คุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้บริหารให้ประพฤติแต่สิ่งที่ดีงาม ได้แก่ มีความยุติธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความจงรักภักดีและมีศีลธรรม มีสุขภาพดีคือมีสุขภาพ กาย และ มีสุขภาพจิตดี สุขภาพจะเป็นเครื่องเสริมการปฏิบัติงานให้ถูกต้องและสม่าเสมอสำหรับพระสังฆาธิการที่จะต้องมีภาวะผู้นำ

5. สร้างเป้าหมาย ต้องมีความมุ่งมั่นหรือจุดหมายในใจที่จะบริหารจัดการกิจการของวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย ตามกฎหมาย ระเบียบ ประกาศต่างๆ ทั้งฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายบ้านเมือง แม้จะตั้งจิตมุ่งมั่นตั้งอยู่บนรากฐานหลักการที่ถูกต้องก็ตาม ก็ไม่อาจบรรลุจุดหมายได้จะมีภาวะความเป็นผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีความพร้อม มีความถนัด สติปัญญา ความสามารถและมีการพัฒนาตนเองตลอดเวลา และคิดอย่างผู้ชนะร่วมกันทั้งสองฝ่าย มีแนวความคิดใหม่ ๆ สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ ให้ความช่วยเหลือ มีเป้าหมายที่ชัดเจนทุ่มเทเพื่อคุณภาพมีจุดหมายปลายทางที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1. ในการจัดทำแผนพัฒนาวัด ควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดค่าเป้าหมาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ การดำเนินงาน การติดตามประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
2. ควรมีการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมนำแผนไปสู่การปฏิบัติ การประเมินผลและการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสีย
3. ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมทางภูมิสถาปัตย์ทั้งกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของเจ้าอาวาส จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. ควรศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักอปริหานิธรรมของพระสังฆาธิการ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. ศึกษาการขับเคลื่อนภาวะผู้นำในการบริหารคณะสงฆ์ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

บรรณานุกรม

- คณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (พ.ศ.๒๕๖๑ – ๒๕๖๔) มปท. หน้า ๑๒,๑๕
- พระครูนิพัทธ์กัลยาณวัฒน์ (คนอง กลยาโณ) ยุทธนา ประณีต และอนันต์ กระสังข์. (2560) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสงฆ์ในการในจังหวัดนครสวรรค์. *วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 29-42.
- พระครูพิศาลเขตคนารักษ์ ปรีชา สามัคคี และวีรวรรณ จงจิตร ศิริจิรกาล. (2559). การพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวมัย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(3), 81-92.
- พระครูพิมลสุวรรณเขต (สนิท สุวณโณ), พระปลัดระพิน พุทธิสารโร และพิเชฐ ทังโต. (2561). การพัฒนาการบริหารจัดการที่เหมาะสมในการปกครองคณะสงฆ์ของพระสงฆ์ในการจังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(3), 27-37.
- พระมหาสมคิด มะลัยทอง, อติพร เกิดเรือง และประยุทธ สวัสดิ์เรียวกุล. (2563). การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของพระสงฆ์ในการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 10". *วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์*, 5(2), 177.
- พระวิสุทธิภัทรธาดา.พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๙๕.
- พระสมศักดิ์ สุขทวีเลิศพงศ์ และวรเดช จันทรศร. (2561). ประสิทธิภาพของการบริหารกิจการคณะสงฆ์. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 8(1), 153-163.
- พระสุรชัย อนนโณ (ศักดิ์วงศ์). (2565). ภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสงฆ์ในการจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารเสถียรวิทย์ปริทัศน์*, 2(2), 57-69.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2556). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรเชษฐ์ หิรัญสถิตย์, สิทธิชัย แสงนิล และสุกัญญา แซ่มซ้อย (2562). การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของประเทศญี่ปุ่น. *Journal of Ratchathani Innovative Social Sciences*, 3(1), 1-24.